

Den mångsidiga nävern

Näver har använts mycket länge av människan. Arkeologiska fynd berättar att nävret användes till taktäckning för över 5000 år sen. Det finns också belägg för att nävret under stenåldern användes som underlag att sova på.

Eftersom näver är vattentätt kan det även användas som fuktspärr vid husbygge, t.ex. mellan husgrund och syllstock. Björknäver var tillsammans med trätjära fram till 1600-talet en av de största exportprodukterna från Norden. Inom slöjden har man tampat burkar, flätat kontar, fat, skor och korgar. Nävret har använts till sulor i skor, näversänken och flöten. I Nordamerika använde indianerna näver till sina kanoter. Anledningen till den stora variationen på produkter kan vara nävrets motståndskraft mot röta och svampangrepp, förmågan att bevara lukt och smak i föda, att det inte släpper igenom vatten och att det flyter. Om nävret skördas försiktigt tar inte björken så stor skada och kan överleva, efter lång tid får björken nytt näver, det är dock av sämre kvalitet. Björk finns i hela landet, därför borde man kunna få tag på slöjdnäver lokalt i hela landet, höga krav ställs dock på kvalitén för slöjdnäver och därför importeras mycket näver från Ryssland för att tillgodose behovet.

Näver innehåller tjära och antänds lätt. Det brinner lätt och länge och är därför utmärkt att tända en brasa med. När näver brinner uppstår en svart rök på liknande sätt som när tjärstubbar brinner. Den tjära som finns i näver kan utvinnas genom torrdestillation på samma sätt som man utvinnet trätjära ur ved. Tjära som utvinns ur näver av god kvalitet blir en prima produkt som kan användas till lädersmorning och träskydd. Om man blandar björktjära med bivax så får man s.k. ryssolja som användes som lädersmorning. Benämningen ryssolja kommer av att många ryssar använde den och den starka doft den hade.

Om man håller ett stycke näver över elden så kommer näveroljan ut. Förr i tiden skrapades oljan ihop och tuggades till dess det blev en seg massa, som användes som lim. I Västerbotten kallades det *neverkwe*. Limmet användes redan under stenåldern till att fästa pilspetsar på skaften. Det har även använts till att laga porslin med. Nävrets limämne används också vid tillverkningen av näverlurar och till knivskaft.

Näver består av korkvävnad och är det yttersta vävnadsskiktet i trädets bark. Det näst yttersta vävnadsskiktet kallas silvävnad. Korkvävnaden består mest av döda korkceller med inlagrat korkämne (suberin) och vax. Detta gör att vatten och gaser har svårt att tränga igenom nävret, det tar därför inte heller upp vatten nämnvärt. Cellerna kittas ihop med barklignin vilket bidrar till att göra nävret tätt. Förekomsten av suberin i nävret gör det motståndskraftigt mot bakterie- och svampangrepp. Näver innehåller dessutom många hartser, vilket gör det än mer beständigt mot röta. Det förekommer betulin i nävret, en sorts terpentin som ger den vita färgen. Nävret har inte några kända negativa effekter när man slöjdar i det.

På en avverkningsmogen björk kan näver ge större intäkt än resterande del som massaved (Träcentrum).